

ԲԱԶՄԱՎԷՊ

ԺԸ ՏԱՐԻ, ԹԻԻ Զ

1860

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1

Առաքինի ու Քաղաքակիրք պատմանի: (Տես նրան 12)

Ե

Յիսուս Քրիստոս

Բայց Ըստուած օրէնքը լրացնելու համար խաւրեց աշխարհք զՅիսուս Քրիստոս, որ ոչ եթէ փառաւորութեանց ու ճոխութեանց այլ աղքատներու մէջ ծնաւ. ամբարտաւանութիւնը յանդիմանելու համար՝ խոնարհաբար ապրեցաւ, ու բռնութեան դէմ կենտալու համար՝ ինքը հեզ եղաւ. հալածանքներ քաշեց որպէս զի նեղեալները մխիթարէ ու ցուցնէ որ առաքինութեան վարձքն աս աշխարհքիս վրայ չէ: Խեղճ արհեստաւորներ ժողովեց ու զանոնք ասդիս անդին խաւրեց որ նոյն ատենուան աշխարհքիս վարդապետութեանը հակառակ վարդապետութիւն մը քարոզէն: Ու ըսաւ անոնց ու մեզի ամենուս ալ.

Եւ առաջի պարտաւորս ան է՝ որ մէկը մէկ սիրէք ինչպէս որ ես շէշ սիրեցի, որով ինչ

չոան հեանքս ալ յեղի համար պատի. անով աշխարհք շէշ ճանչնայ որ իմ աշխարհներս էք՝ Լե որ մէկը մէկ սիրէք: Եւ որ հոգեւոր որ մարդիկ յեղի ընեն՝ դուք ալ իրենց ըրէք, Վասն զի Բռն ասոր վրայ էլ հայանան օրէնքն. եւ մարգարէները: Եւ ինչպէս որ դուք զորիշները էլ դառնէք, նոյնպէս դուք ալ պիտի դառնաք: Սերը էլ նոսալի Վասն զի աշխարհք անիրաւութեան մէջ էլ լողայ. Բայց ով որ սուր է՝ առնաւ սրով ալ էլ մեռնի: (Եւ որ խեղճ ողորմելի ճշմարիտ ըլլաւ որպէս Աստուծոյ սիրոյն համար, առանց վարձքի չէր քար: Բայց յախ Լեւիտիկոսի չփոխան ինչ որ Բարի գործք ճշմարիտ աշխարհք: Եւ քանի խոնարհաց, երանի հեղոյ, երանի ողորմածներուն, Վասն զի ողորմութեան պիտի գտնեն. երանի անոնց որ հաւան, Վասն զի պիտի մոխարանին. երանի անոնց որ խաղաղութեան էլ սիրեն, եւ արդարաւորութեան էլ գաղափին ու անոր համար հաւածանք էլ քաշեն: Ով որ նեղութեան էլ քաշէ ինքի գայ ու ես շէշ էլ մոխարեմ: Եւ քանի որպէս ու Լեւիտիկոսի սիրով համբերեցէք, ու սովորեցէք ինքի Լե ինչպէս խոնարհ ու հեզ եմ,

և անով խաղաղութիւնն էր գտնաւ : Ս'եղա-
պարք է ու՛ր եղբօրը Դէ՛մ էր Բարէնայ :
'Քո՛ւ աչքիդ գերանը չէս Կեանար ու եղբօրդ
աչքին շիւղը էր Կեանաս : (Ը)է որ եղբայրդ
չքեղ Վշապընէ նախապէս Վ' խաղաղութիւն
տուր , ոչ թէ Եօթը՝ հապա Եօթանասունն և
Եօթը անգամ ալ նախապէս չքեղ՝ այնչափ ան-
գամ ալ Դոնն ներէ : (Ը)է որ խորանին Տօ-
Կեանաս ու յիշես որ եղբայրդ ո՛րս ունի Կեղի
հեթ՝ գնա նախ անոր հեթ հաշտուէ : (Ը)նչա-
մենիդ սիրեցէ , Կաթիլներնոր Բարեբարու-
թիւնն ըրէ՛ք ու աղօթք ըրէ՛ք չքեղ հաշտող-
ներուն ու լլնողներուն համար , թէ որ է՛ր-
չէ՛ք արժանաւոր որդիք ըլլալ ան Աստուծոյն
որ չարերունն ու Բարիներուն Վրայ ալ հա-
ւասարապէս նոյն արեւը էր ծագէ : (Ը)է որ
չիս էր սիրէք է՛մ պարտաւորներս պահեցէք :
Մշտնադէմնոր մէջ , Աստուծոյ արքայու-
թիւնն ու իրեն արդարութիւնն խնդրեցէ՛ք
և ուրիշ ամէն հարկաւոր Բաները էր Կրօնին
յեղէ :

Ըս Ճմարտութիւններս քարոզողն
անկրօն ու ապստամբ մէկը սեպուե-
ցաւ . Բռնեցին զինքը , ամբաստանեցին ,
դատապարտեցին և ինքն իր սպանողնե-
րուն համար աղօթելով մեռաւ . ասան-
կով առաքինի ու քաղաքակիրթ մար-
դու մը օրինակ տուաւ մեզի :

Սկզբան իրեն կրօնքը խենթութիւն
կարծուեցաւ . իրեն հետևողներն այ-
պանուեցան , հալածուեցան , բայց կար-
ծիքնին չփոխեցին , ու ընդհակառակն
յարատուեցին բարին քարոզելու ու նոյ-
նը արդեամբ 'ի գործ դնելու : Սարգիկ
ներէն անիծուելով կ'օրհնէին զիրենք ,
կը փնտուէին զիրենք սպաննելու համար ,
ու իրենք աշխարհքէ աշխարհք հալա-
ծական կը պտրտէին . տանջանաց մատ-
նուելով՝ կը մեռնէին ներելով իրենց
տանջողներուն : Ճմարտութիւն իրենց
արեամբը պարարտացած յաղթանակեց
և ան աստուածային կրօնքը մնաց 'ի
միսթարութիւն և 'ի փրկութիւն աշ-
խարհի :

2

Մարդ :

Սահկանացու արարածոց մէջ մարդս
ամենէն կատարեալն է , բաղկացեալ
'ի հոգւոյ և 'ի մարմնոյ ու ընկերական
վիճակի համար ստեղծուած , որով է
խոհուն ու կատարելութեան դիմող :

է

Հոգի :

Ես կամ ու կը զգամ որ մարմին մը
ունիմայլ և այլ անդամներէ բաղկացած
որ ախորժ ու ցաւ , ուժ ու լքումն կը
զգայ , կը գիրնայ ու կը նիհարնայ . բայց
ասոնցմէ դուրս ուրիշ բան մ' ալ կը
զգամ 'ի ներքս յիս :

Ես կը մտածեմ . մտածողը արդեօք
թեւս է , չէ նէ գլուխս է կամ թէ սիրտս .
չէ . կ'իմանամ որ բոլոր անդամներէս
աւելի գերազանց բան մը ունիմ :

Ներկայ եղած բաները կը ճանչնամ ,
անցածները կը յիշեմ , ապագան կը գու-
շակեմ , կ'երևակայեմ , կը գտնամ , կը
սիրեմ , կը վախնամ , կը յուսամ :

Ես կ'ուզեմ . ո՞վ է աս Ես . մարմինը
չէ . վասն զի մարմինը կը հնազանդի ,
անանկ որ թէ որ ես ուրիշ տեղ մը ու-
ղենամ երթալ , մարմինը կը շարժի .
թէ որ ուղենամ գլուխս ծռել կամ շի-
տակ կենալ , գլուխս 'ու մարմինս կը
հնազանդին ինծի :

Ըս Եսն է Հոգին : Նիւթէ բաղկա-
ցած չէ՝ ուստի ոչ կրնամ տեսնալ և ոչ
ալ շօշափել , ինչպէս որ չեմ տեսնար ու
չեմ կրնար շօշափել զՍտուած ու ըզ-
հրեշտակները . ինչպէս որ կամք ունիմ ,
փափաք կը զգամ բայց չեմ կրնար տես-
նալ և ոչ ալ շօշափել զիրենք : Ըս հո-
գին՝ ես իրեն յատկութիւններէն կը
ճանչնամ . արթուն է , զգաստ է , մար-
մնոյն ամէն շարժմանցը վրայ կը հսկէ ,
կը խորհի , կը յարմարեցնէ , անանկ
գործքեր կ'ընէ որ նիւթը չկրնար ընել :

Եւ իրաւցընէ , տեսէր ես որ քար մը , կամ փայտ մը բան մը մոռածէ , կամ ուզենայ :

Բ

Ազատ կամք :

Վարին վար իյնալուն պատճառը իրեն ծանրութիւնն է որ զինքը վար կը քաշէ . ծուխը կը վերանայ իր թեթեւութեամբ որ զինքը օդէն վեր կը հանէ : Եւ այց ես երբոր բանի մը ձեռք կը զարնեմ կը զգամ որ կրնամ ընել ու կըրնամ ալ չընել , և ինքիրենս կ'որոշեմ ազէկ է չէ նէ գէշ , կը յարմարի չէ նէ չէ , կը տարակուսիմ ու կը լուծեմ : Ուրեմն հոգիս որ մարմինս կը կարգաւորէ ազատ կամք ունի , այսինքն իրեն ձեռքն է բարին ընելը կամ չընելը , չարիք գործել կամ անկից զգուշանալը : Ուրեմն իմ ամէն գործողութիւնս կամ իմ աղէկութենէս է կամ իմ գէշութենէս . ուստի իրաւացի է որ ես վարձք կամ պատիժ ընդունիմ :

Խելքը , ինչպէս նաեւ կրօնքն ալ , կը սովորեցընեն որ աս վարձքը ու պատիժը աս կեանքիս մէջ ալ կրնամ ունենալ . բայց ստուգապէս անդին պիտի ունենամ որ անվախճան է . աս վարձքս պիտի ըլլայ գերադոյն ճշմարտութիւնը ճանչնալս որ է Վստուած . զինքը կատարելապէս սիրելն , իրեն ուզածն ուզելը , ու բարիներուն հետ կատարեալ սիրով զինքը յաւիտեան ժառանգելը :

Ո՛հ , կ'ուզեմ որ ես ալ ասանկ վարձքի մը արժանի ըլլամ :

Եւ այց ինչպէս կրնամ զայն ձեռք բերել : — Վաքինի ու քաղաքակիրթ պատանիի մը պէս ապրելով :

Թ

Մարմին :

Մարմինը հոգւոյն կամացը կը հնազանդի որ զգայարանաց ձեռքով կ'ազդէ հոգւոյն աւարկայից արտաքին երևոյթը : Օգայարանքներն են , ինչպէս ը-

սելիք որ ականջին ձեռքով կը գործէ , տեսանելիք՝ աչքերով , ճաշակելիք՝ քիմքով , հոտոտելիք՝ ռնգամբ , իսկ շօշափելիքը բոլոր մարմնով բայց մասնաւորապէս ձեռքերով : Վստեմէ դուրս ներքին զգացմունքներ ալ կան անթուլթեան , ծարաւի և ուրիշ ախորժակնեւրու :

Վննէ մէյմը մարդուս մարմինը , ո՛վ պատանեակ , ո՛հ , իրօք հրաշալիք մըն է Վրարչին իմաստութեանն ու բարութեանը : Ուրիշ անբան կենդանեաց պէս հողոյն վրայ սողոսկելով չքալեր , այլ շիտակ կանգուն՝ հրաման տալու դիրքի մը մէջ : Եւ ազատ ու լայն ճակտին վրայ կը տեսնաս խորհելու յատկութիւնը , դէմքին վրայ հոգւոյն կնիքը , երեսին վրայ ամօթ ու շրթանքը վրայ ծիծաղ : Վքերը դէպ 'ի հորիզոն ուղղուած են , անանկ որ մի և նոյն միջոցին կը տեսնէ ան երկինքը որ զինքը կը լուսաւորէ և երկիրս որուն վրայ կեցած է : Վյն աչքերուն մէջ մըմն մը տարածութեամբ տեղը մէկ բթաչափին հինգերորդ մասին մէջ կը բովանդակուի . դարձեալ այն աչքերը կը յայտնեն սէր և ատելութիւն , գրկութիւն ու զայրոյթ , ուրախութիւն և տրտմութիւն :

Վրծիւներուն աչքերը անանկ սուր են , որ ինչուան ամպերուն մէջէն կը տեսնան իրենց յափշտակելու վառեակը . ամենանուրբ է շան հոտառութիւնը , ու ամենազգայուն է խլուրդներուն լսելիքը : Եւ այց ո՞ր կենդանին անանկ կատարեալ աչք մը ունի , որ կարենայ ճանչնալ գունոց աստիճանը որով կը ձևանայ պատկերի մը գեղեցկութիւնը . ո՞րը անանկ կատարեալ շօշափելիք մը ունի որ կարենայ իմանալ կերպասուց ու մետաքսէ հիւսուածքներուն զանազանութիւնը : Մէկալ կենդանիք հագած են կամ խորիս ինչպէս օձերն , կամ թեփ ինչպէս ձկները , կամ կաշի ինչպէս եզները , կամ մազ ինչպէս վայրի գաղանները , կամ բուրդ ինչպէս ուխտարները , կամ փետուր ինչպէս թռչունները , կամ պատեան ինչպէս խեցափար-

ներն ու խիստնջները : Մարդուս մորթը փափուկ է , ու ձեռքը զարմանալի կերպով մը կանոնաւորեալ է , ուր որ մէկաշնոնց թաթը կարծր է ու թեփոտ եղունգներով , սանդալներով ու ճիրաններով :

Արդեօք ուշադրութիւն ըրեր ես , ով պատանի , ձեռքիդ ճարտարութեանը վրայ :

Ինչանկ ճկուն է որ ինչ և իցէ ձեռնեցող մարմին մը կրնայ ձեռքին մէջը ամփոփել . ուստի անոր համար մատերը անհաւասար են ու շատ մը յօդուածներ ու ոսկրներ ալ ունին . ծայրերնին ալ եղընդով մը պաշտպանուած է , որ ըստ բաւականին կակուղ է որով մատերուն յօդուածները ուղածին պէս կրնայ խողցընել , և նոյնպէս բաւական ամուր որ հարկ եղած ատեն մատերուն ուժը կը կրկնապատկէ : (Ի) Ե որ իյնամ ձեռքս դէմ կը դնէ , թէ որ ջրի մէջ ըլլամ զիս ջրին երեսը կը բռնէ , թէ որ լեռնէն վեր ելլամ կ'օգնէ ինծի ճանկուտելու : Արբեմն ճանկի տեղ կը ծառայէ , երբեմն սլաքի , երբեմն ազգանի ու երբեմն ալ ուրազի տեղ . նետելու աղէկ պարսատիկ մըն է , զսպանակ մը կ'ըլլայ երբ հրացան մը պարպեմ . խմելու համար ալ աղէկ թաս մը կ'ըլլայ : Մարդս , եղջիւր , ժանիք ու ճիրաններ չունի և ոչ ուրիշ բնական զէնքեր . բայց ձեռքերը սրոյ ու վահանի տեղ կը ծառայեն : Վառան , ողնիին ու կրիային պէս չունի զգեստ մը օգոց անբարեխաւնութենէն զինքը պաշտպանելու համար և ոչ ալ սլատսպարութիւն մը յարձակմանց դէմ . բայց իր ձեռքովը վայելուչ ու հանգիստ զգեստներ կը շինէ , նոյնպէս նաեւ տուներ ու բերդեր : Ինչով զձին կը սանձէ վազելու ատեն . եղը կը լծէ ուժը գործածելու համար . ցանց և ուռկան կը հիւսէ ձկներ ու թռչուններ որսալու համար : Ձեռքով կը մանէ , կը կարէ , նուագարան կը զարնէ , կը նկարէ , կը քանդակէ , կը գրէ , թի ու առագաստ բանեցընելով ծովուն անհուն ընդարձակութեանը մէջ կը թռչի : (Ի) Ե որ համր է , ձեռքով կը

խօսի ¹ , թէ որ կոյր է , թէ որ մուծի մէջ , աչքին տեղ ձեռքը կը գործածէ : Ձեռքով իր զգացմունքը կ'արտայայտէ , խօսելու ատեն կը շարժէ , ձեռքերը երկնցընելով զգուանք կամ սէր կը յայտնէ . ծափ ծափի զարնելով կը գովէ , կը գգուէ , կը մերժէ , ինքզինքը կը պաշտպանէ . վերջապէս ինչէ՞ր չգուրցեր ով որ իր աջը բարեկամի կամ դժբաղդի մը երկնցընելով անոր աջը կը բռնէ :

Ժ

Խօսք :

Բայց մարդուս աւելի զարմանալի գործարանը որով կենդանիներէն մեծապէս կը տարբերի , լեզունն է : Մէկալ կենդանիները պողալով իրարու մտքերնին կ'իմացընեն . թխամայրը երբ որ ցին ² կը տեսնայ կամ ցորենի հատեր կը գտնայ վառեակները կը կանչէ որոնք կը հասկընան ու կը վազեն կուգան . առիւծը կը մռնչէ , շուներ կը հաղէ , կատուն կը մլաւէ , օձը կը չչէ , ճնճղուկները կը ճուռողեն , սոթսակները կ'երգեն , խողերը կը խանչեն , գրաստը կը զռնչէ , ձին կը խրխրնջայ , գորտը կը կռնչէ , բայց բնաւ մէկը մեզի պէս շարունակեալ խօսակցութիւն մը չընէր , չկրնար բոլոր զգացմունքները բացատրել և գտածն ու մտածածը յայտնել : Ինչ որ չորս կողմերնիս կը տեսնանք ամէնն ալ բառ ունին . չկայ մտածութիւն մը որ չկարենանք բառե-

¹ Տը-Լեբէ քահանան (ծնեալ 'ի Վերսայլ Գաղղիոյ 1712ին նոյեմբ . 23ին և մեռեալ 1783ին դեկտ . 23ին) խուլ-համբերը դաստիարակելու հնարքը գտաւ : Աս դժբաղդ անձինքը մեզի պէս իրենք ալ խօսելու յարմարութիւն ունին , բայց բնաւ չխօսելովն , և ոչ ալ կրնան խօսիլ : Տը-Լեբէ խօսակցութեան ձայնին տեղ , ինչպէս որ յայտնի է նշաններով ու ձեռքով խօսելու ձեռք առաւ ու ասանկով կրնայ ըսուիլ որ շատ համբերութեամբ սովորեցուց , որոնք հետզհետէ իր ոճովը ինչուան ցայտօր կը դաստիարակուին : — Նոյնպէս նաեւ կուրերն ալ հազարումէկ տեսակ բան կը սովորին ինչուան կարգաւ գրել ալ , վեր ցցուած տառերով :

² Տճ . Չայլոֆ :

րով բացատրել և ոչ յօժարութիւն մը որ անկարանանք յայտնել։ Այլ ըստ այլ և այլ գաւառաց ալ այլ և այլ լեզուներ կան, անանկ որ 2000 լեզու կը համարուի. բայց ամէնն ալ վեց կամ եօթը ձայնի կը վերածուին որոնք ձայնաւոր կ'ըսուին, և գրեթէ 20 եղանակաւոր հնչման որ բաղաձայն կը կոչուին։

ԺԱ.

Մարդս եւնքակայ է կատարելոքքեան։

Վանի որ աշխարհքս աշխարհք է թռչունները նոյն երգը երգած են, մեղուները մի և նոյն կերպով շիներ են իրենց փեթակը և բէշկ մշկոն ալ իր բնակարանը։ Ի՞նչ որ մարդս հօբալ՝ թռչնոյն խօսիլ սովորեցրնէ, դեղձանիկին ալ թեթեւ ու պարզ դաշնակներ, շներուն ու կապիկներուն ալ խաղալ ու պարել, ասոնք չեն կրնար սովորածնին իրենց որդւոցն ալ փոխանցել, այլ անտառներու մէջ ծնածներուն պէս տգէտ կը մեծնան. ասոր համար է որ անբան կենդանիք բնաւ կատարելագործուած չեն։

Ինդհակառակն մարդս սովորածը միտքը կը պահէ և ուրիշներուն ալ կը հաղորդէ։ Բնաբանքիս սկիզբէն սկսեալ երթալով իրեն գաղափարները միշտ աւելի ընդարձակած են. մարդ մը իր գիտցածը ուրիշի կը հաղորդէ. ամէն սերունդ ալ իրեն յաջորդին կը սովորեցրնէ որ կը սովորի, կը շատցրնէ ու յաջորդաբար կը հաղորդէ։ Բայտէս մենք մեր ծնողքէն ու վարպետներէն կը սովորինք քիչ ատենի մէջ ինչ որ շատ դժուար էր միջոց գտնուած են. ինչպէս կարդալն, գրելը, տպագրութիւնը և ուրիշ ասոնց նման մեր կենաց և դիւրութեան համար հարկաւոր եղած բաները, որոնց գիւտին համար մենք ամենևին չենք աշխատած։ Ուրեմն ամէն սերունդ իր գիտցածներէն զատ կը սովորի նաև ինչ որ իրենց նախորդները գի-

տէին. ուստի ընկերութիւնը իբրև մէկ անձ մըն է, որ որչափ տարիքը կ'աճնէ այնչափ աւելի բան գիտէ ու այնչափ ալ աւելի լաւ կը դործէ։ Իսկայ է կատարելութեան ենթակայ ըլլալ ըսելնիս։

ԺԲ.

Մարդս կը խորհի։

Որչափ անգամ, ի՞նչ պատանեակ, քանի մը կենդանեաց խելքին ու ըմբռնմանը վրայ զարմացեր ես ինչպէս շներուն, ձիոց ու մասնաւորապէս փղերուն։ Բայց թէ որ լաւ դիտես, իրենց ուշադրութիւնը միայն իրենց զգայաբանացը տակ ինկնող բաներուն վրայ կեցած է։ Մենք ընդհակառակն հեռաւորին ու անցելոյն վրայ ալ կը խորհինք. ինչպէս երբոր հիմակուան տեսած տղադ կը համեմատես անցեալ տարի գեղը տեսածիդ հետ։ Եւ ապաւնիին վրան ալ կը խորհինք. ինչպէս երբոր կը մտածես թէ ինչ ախորժ պիտի զգայ հայրդ երբ իմանայ որ լաւ կը սովորիս ու աղէկ ես. և ինչ համարումն ու գովութիւն կ'ունենաս ուրիշներէն թէ որ առաքինի ու քաղաքակիրթ մարդու մը պէս ապրիս։ Մանաւանդ կը խորհինք նաև բնաւ չտեսած բաներնուս վրայ ալ, ինչպէս երբոր զԵւտուած կը պաշտենք, ինչպէս երբոր մեր պահապան հրեշտակին կը դիմենք, առաքինութեան կը փափաքինք։ Եւ խորհիլը կ'ուսուցանէ մեզի զգացմունքնիս, ճանաչմունքնիս ու կամքերնիս լաւ ուղղել, չընել ինչ որ չենք ուզեր որ ուրիշները մեզի ընեն. միայն վայրկենական հաճոյք մը չիմտուել այլ արդարութիւնն և պարկեշտութիւնը. մեր ամէն գործոցը մէջ խոհեմութեամբ վարուիլ. զգուշանալ փառասիրութեան, անբարեխառնութեան, ագահութեան երեք ախտերէն, որպէս զի կարենանք ետևէ ըլլալ չափաւորութեան, բարեխառնութեան ու վեհանձնութեան առաքինութիւններուն։

ԺԳ

Բարոյական զգացմունք ու խղձմը-
տանք :

Երբոր դուն գեղեցիկ պատկերք մը
կը տեսնաս , անուշ երաժշտութիւն մը
կը լսես , թաւիշ մը կը շօշափես , վարդ
մը կը հոտուրտաս , շաքարէ անուշ մը
կ'ուտես Խառք մը կը զգաս : Բնդհա-
կառական Խառք բան մը կը զգաս երբ-
որ տհաս պտուղ մը կը խաճնես , կրակ
կտրած երկաթի մը կը դպչիս , աղտե-
ղութիւն մը կը տեսնաս , խարտոցի մը
կը ճտելը կը լսես կամ աղբիւսի մը գար-
շահոտութիւնը կ'առնես , աս Խառքիւն
ու Խառքիւն մենք զգայարանաց ձեռ-
քովը կը զգանք :

Ճամբան բարի տղայ մը կը տեսնես
որ խեղճ կուրի մը ձեռք կու տայ . կը
տեսնաս դարձեալ որ մէկը գրպանէն
թաշկինակը կը կորսնցընէ և տղայ մը
կը շտապէ վերցնելու զայն ու տիրոջը
դարձնելու . աս բաները քեզի Խառք
մը կը բերեն : Սկզբում մը կը տեսնաս
որ ծերու մը զարնուելով զինքը գետին
կը ձգէ . նոյնպէս ուրիշ մէկ մը կը տես-
նաս որ օտարականի մը սխալ ճամբայ
կը ցուցընէ և Խառք բան մը կը զգաս :
Եւ ախորժելուդ ու չախորժելուդ պատ-
ճառն է Բարոյական զգացմունք . ներքին
զգացմունք մըն է որով նախ և առաջ
զբարին և զչարը , մեր կամ ուրիշներուն
գործքին արդարութիւնը և անիրաւու-
թիւնը կ'ըմբռնենք , նոյն իսկ մտածել-
նէս առաջ թէ արդեօք օգտակար է
թէ չէ . իսկ երբոր ասիկայ մեր յա-
տուկ գործողութեանցը կը վերաբերի ,
իւրիշ կ'ըսենք :

Սերեւս հանդիպած է երբեմն ու
տեսած ըլլաս որ անզգամ չարաճիճիին
մէկը՝ ուրիշի զարկեր է և ան ալ դառ-
նալով ըսէ իրեն Մի՞նէ չեղի չարի՞ Տը Ը-
բեր է՞ Ե : Երբոր մէկը քեզի
հետ գէշ վարուի , քու առջի հարց-
մունքդ ան կ'ըլլայ Ի՞նչ Բան Ըբեր է՞ չեղի :
Սերեւս բարոյական զգացմունքը քեզի

կ'իմացընէ որ պէտք չէ տհաճեցընել
ոչ զոք առանց պատճառի :

Խղձմտանքը , յանցանք մը ընելէդ
առաջ , զքեզ կը դրդէ որ ետ կենաս .
թէ որ ականջ չես կախեր կը պատժէ
զքեզ ամօթով , զղջումով ու խղձմտան-
քով : Բու հետդ և 'ի քեզ է միշտ .
գիտես որ մէկը զքեզ չտեսաւ ու կ'ա-
մըջնաս . գիտես որ մէկը պիտի չպատ-
ժէ ու կը վախես : Ս՛հ , անզգամ ես
թէ որ քու խղձմտանքիդ ձայնին մտիկ
չես ըներ . ո՛հ , անզգամ ես թէ որ ա-
նոր յորդորանացը դէմ կը գործես :

Բան մը ընելէն առաջ ուրեմն պէտք
է խղձմտանքիս հարցընեմ և միշտ բա-
րին գործեմ . վասն զի կ'ուզեմ գո՛հ ըլ-
լալ ինծմէ , վասն զի երջանիկ ըլլալ կը
փափաքիմ ու միշտ աւելի լաւ կերպով
ապրիլ :

Կը շարունակուի :

Վնոշիկներն :

Բերիկայի Սիսեալ—նահանգաց
հասարակապետութեան ազատարար-
ներուն ու հիմնադիրներուն գլխաւոր-
ներէն մէկն է Վեօրգ Ս ուոշիկնիթըն
զօրավարը . ասիկայ ծնաւ 1732 թիւոր .
22ն 'ի Պրիճ-Բրիք , Ս իրճիսիայի
Սէսթմըրլընտ կոմսութեանը մէջ , և
մեծ անուն հանեց Բնդղիացուց Վա-
նատայի մէջ Վաղղիացուց դէմ ըրած
պատերազմին ատեն : 1754ն Վաղղիա-
ցիք ասպատակութիւններ ըրած ըլլա-
լով Ս իրճիսիայի սահմանները՝ Ս ու-
շիկնիթըն զօրաց բանակի մը գլուխը ան-
ցած իրեն քաջութեամբն ու խոհեմու-
թեամբը ինչուան Բլէկանի ու Ս ո-
նոնկահէլայի մօտերը առաջ քալեց .
բայց չկարենալով Վաղղիացուց զօրու-
թեանն ու բազմութեանը դէմ գնել
ստիպուեցաւ ետ քաշուելու : Իրեն պա-
տերազմական հանձարը շատ փայլեցաւ
Պրետտօք զօրավարին անխոհեմութե-
դարանի մը մէջ բռնուելէն ու սպան-
նուելէն ետքը . վասն զի Ս ուոշիկնիթըն
արդէն առաջուց վերահաս վտանգը նա-